

Republika Crna Gora
VLADA REPUBLIKE CRNE GORE
Ministarstvo za zaštitu ljudskih
i manjinskih prava

PRVI IZVJEŠTAJ
REPUBLIKE CRNE GORE

O SPROVOĐENJU EVROPSKE POVELJE O REGIONALNIM I
MANJINSKIM JEZICIMA

Podgorica, jun 2007.godine

Nacionalno zakonodavstvo ne definiše pojam regionalni ili manjinski jezici. Ustav Republike Crne Gore u članu 9 stav 1 govori o tome da je u Crnoj Gori u službenoj upotrebi srpski jezik ijekavskog izgovora, dok u stavu 3 propisuje da u opštinama u kojima većinu ili značajan dio stanovništva čine pripadnici nacionalnih i etničkih grupa u službenoj upotrebi su i njihovi jezici i pisma. Zakon o manjinskim pravima i slobodama u članu 11 kaže “ manjine i njihovi pripadnici imaju pravo na upotrebu svog jezika i pisma. U jedinicama lokalne samouprave u kojima pripadnici manjine čine većinu ili značajan dio ustanovništva, prema rezultatima poslednjeg popisa, u službenoj upotrebi je i jezik te manjine. Službena upotreba jezika manjina, u smislu stava 2 ovog člana, podrazumijeva naročito: korišćenje jezika u upravnom i sudskom postupku i u vođenju upravnog i sudskog postupka, kod izdavanja javnih isprava i vođenje službenih evidencija, na glasačkom listiću i drugom izbornom materijalu i u radu predstavničkih tijela. Na teritorijama lokalne samouprave iz stava 2 ovog člana imena organa koji vrše javna ovlašćenja, nazivi jedinice lokalne samouprave, nazivi naseljenih mjesta, trgova i ulica, ustanova, poslovnih i drugih firmi i toponimi ispisuju se i na jeziku i pismu manjine. Zakon o manjinskim pravima i slobodama definiše manjinu kao grupu državljana Republike, brojučano manju od preovladajućeg stanovništva, koja ima zajedničke etničke, vjerske ili jezičke karakteristike, različite od ostalog stanovništva, istorijski je vezana za Republiku i motivisana je željom za iskazivanje i očuvanje nacionalnog, etničkog, kulturnog, jezičkog i vjerskog identitete. Pod manjinama se podrazumijevaju: autohtoni brojučano manjinski narodi, nacionalne manjine i etničke manjine. Povelja o regionalnim i manjinskim jezicima definiše manjinske jezike kao jezike koji su tradicionalno u upotrebi na određenoj teritoriji jedne države od strane državljana te države koji čine brojučano manju grupu od ostalog stanovništva te države i koji su različiti od zvaničnog jezika te države što ne uključuje dijalekte zvaničnog jezika te države ili jezike radnika migranata. Prilikom pripreme ratifikacije Evropske povelje o manjinskim i regionalnim jezicima, polazeći od postojeće prakse službene upotrebe jezika i pisma i korišćenje jezika u oblasti kulture, obrazovanja, sudskih i administrativnih postupaka, itd, precizirano je da su u Crnoj Gori za koje se preuzimaju obaveze iz trećeg dijela povelje manjinski jezici: albanski i romski. Prilikom preciziranja jezika izostalo je navođenje bosanskog (bošnjačkog) i hrvatskog jezika i ako je Ministarstvo za zaštitu prava pripadnika nacionalnih i etničkih grupa tražilo njihovo nabrojanje. Izostanak navođenja bosanskog (bošnjačkog) i

hrvatskog jezika naravno ne znači da država osporava postojanje tih jezika. Izostanak upotrebe tih jezika je posljedica pomanjkanja pravno respektabilnih zahtjeva ili aktivnosti za uvođenjem tih jezika u službenu, javnu, obrazovnu ili medijsku upotrebu. Crna Gora ne smatra da je preciziranje jezika i preuzimanje mjera za njihovu zaštitu iz trećeg djela Povelje konačno jer sama Evropska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima predviđa mogućnost da države prošire listu jezika, ili listu preuzetih mjera. Srećna okolnost za implementaciju Evropske povelje o regionalnim i manjinskim jezicima je ta što su manjine skoncentrisane na jednom prostoru tj. nijesu usitnjene na cijeloj teritoriji Republike Crne Gore. Albanci su većina u opštini Ulcinj i gradskoj opštini Tuzi, a značajan dio stanovništva čine u opštinama Bar, Plav i Rožaje. Roma ima najviše u Podgorici, a nešto manje ih je u opštinama: Berane, Nikšić i Bijelo Polje. Albanskim jezikom govore 72,14% stanovnika opštine Ulcinj, 19,70 % stanovnika opštine Plav, 7,61% stanovnika opštine Bar 4,44% stanovnika opštine Rožaje i 5.50 % u Podgorici. Pravni akti u kojima se primjenjuje Evropska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima su sledeći: Zakon o manjinskim pravima i slobodama član 11, Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju član 24, Opšti zakon o obrazovanju i vaspitanju član 4, član 11, član 22 i član 46, Zakon o visokom obrazovanju član 6i član 7. Zakon o radio-difuziji član 95 tačke 3, 5, 6, član 100, Zakon o medijima član 3, član 10, Zakon o radio-difuznim servisima Radio Crne Gore i Televizija Crne Gore član 4 i član 11 stav 2 i član 15 tačka 8, Zakon o ličnom imenu član 2 stav 3, Zakon o izdavaštvu, Zakon o kinematografiji i zakon o pozorišnoj djelatnosti, Zakon o opštem upravnom postupku član 15, Zakon o lokalnoj samoupravi član 10 i član 83, Zakonom o izboru odbornika I poslanika Statut Glavnog grada, Poslovníkom Skupštine Glavnog grada, Statutarnom odlukom Gradske opštine Tuzi, Poslovníkom gradske poštine Tuzi, Statutom opštine Ulcinj, Statutom Opštine Plav, Poslovníkom Skupštine opštine Ulcinj, Poslovníkom Skupštine opštine Plav, Odluka o određivanju biračkih mjesta za izbor pet poslanika u Skupštinu Republike Crne Gore.

Treba posebno apostrofirati da u Crnoj Gori ne postoji posebno regulatorno tijelo koje prati stepen implementacije Evropske povelje o regionalnim i manjinskim jezicima, već da to rade resorna ministarstva shodno svom djelokrugu rad, gdje postoje odjeljenja ili sektori koji se bave problematikom unapređenja manjinskih prava i sloboda.

U skladu sa stavom 2, člana 2 Povelje navodimo stavove i/ili tačke koje se mogu primjeniti na odabrane manjinske ili regionalne jezike

Član 8 - Obrazovanje

a) Odabrani stavovi ili tačke (naznačeni su boldovanim slovima)

stav 1

tačka a, i):

“ a, ii):

“ **a, iii):**

“ **a, iv):**

tačka b, i):

“ **b, ii):**

“ b, iii):

“ **b, iv):**

tačka c, i):

“ **c, ii):**

“ c, iii):

“ **c, iv):**

tačka d, i):

“ d, ii):

“ d, iii):

“ **d, iv):**

tačka e, i):

“ **e, ii):**

“ e, iii):

tačka f, i):

“ f, ii):

“ **f, iii):**

tačka g:

tačka h:

tačka i:

stav 2

Preduzete mjere kako bi se sproveo svaki odabrani stav ili tačka

Član 8 Povelje – Obrazovanje

1. **Albanski jezik.** Albanski narod u Crnoj Gori čini značajnu autohtonu manjinu. Prema popisu stanovništva iz 2003. godine, u Crnoj Gori živi

7,09% pripadnika albanske nacionalnosti. U skladu sa Ustavom i Zakonom, nastava na maternjem albanskom u obrazovnom sistemu Crne Gore organizovana je na svim nivoima obrazovanja.

2. Stav 1,

tačka a)

a, iii): Na teritoriji na kojoj je albanski jezik u upotrebi predškolsko obrazovanje je djeci tog uzrasta na albanskom jeziku omogućeno, a u skladu sa odredbama Zakona o predškolskom vaspitanju i obrazovanju u vezi sa formiranjem vaspitnih grupa i u zavisnosti od uzrasta djece (član 24 Zakona). Postoji 8 vaspitnih grupa na albanskom jeziku

a, iv): Tolerantan odnos javnih vlasti prema iznalaženju drugih načina stimulisanja i ohrabrivanja primjene pomenutih mjera (podsticanje inicijativa upisivanja djece u privatne vrtiće itd)

tačka b)

b, ii): Na teritorijama gdje albansko stanovništvo predstavlja većinu ili značajan broj (Ulcinj, Tuzi, Rožaje, Plav, Bar) cjelukopna nastava osnovnog obrazovanja se u pojedinim školama izvodi na albanskom jeziku (12 osnovnih škola i veliki broj područnih odjeljenja), u skladu sa članom 11 Opšteg zakona o obrazovanju i vaspitanju. Udžbenici se prevode na albanski jezik.

b, iv): Nastavni plan i program osnovnoškolskog obrazovanja je koncipiran tako da je ostavljena mogućnost da 20% sadržaja kreiraju nastavnici, roditelji i škole u saradnji sa lokalnom zajednicom, u skladu sa članom 22 Opšteg zakona o obrazovanju i vaspitanju

tačka c)

c, iii): Na teritorijama gdje albansko stanovništvo predstavlja većinu ili značajan broj (Ulcinj, Tuzi, Rožaje, Plav) cjelukopna nastava srednjeg obrazovanja (gimnazija, nekoliko odjeljena gimnazije ili stručnih škola) se u pojedinim ustanovama srednješkolskog obrazovanja izvodi na albanskom jeziku (4 ustanove srednješkolskog obrazovanja). Udžbenici se prevode na albanski jezik.

c, iv): Nastavni plan i program srednješkolskog obrazovanja je takođe koncipiran tako da je ostavljena mogućnost da 20% sadržaja kreiraju nastavnici, roditelji i škole u saradnji sa lokalnom zajednicom u skladu sa članom 22 Opšteg zakona o obrazovanju i vaspitanju

tačka d)

d, iv): Na teritorijama gdje albansko stanovništvo predstavlja većinu ili značajan dio (Ulcinj, Tuzi, Rožaje, Plav) i gdje se pokaže dovoljan broj zainteresovanih polaznika za sticanje tehničkog ili specijalističkog obrazovanja na ovom manjinskom jeziku to će zainteresovanima i biti omogućeno u ustanovama crnogorskog obrazovnog sistema.

tačka e)

e, ii): Na Univerzitetu Crne Gore pri Filozofskom fakultetu u Nikšiću postoji Odsjek za Albanski jezik i književnost sa sjedištem u Podgorici koji omogućava izučavanje studiranje ovog manjinskog jezika, u skladu sa članovima 6 i 7 Zakona o visokom obrazovanju.

tačka f)

f, iii): Ministarstvo prosvjete i nauke je organ nadležan za licenciranje organizatora obrazovanja odraslih. Ukoliko se u budućnosti pojavi organizator obrazovanja odraslih sa programom na ovom manjinskom jeziku i pri tom zadovolji zakonske uslove za sticanje licence za obavljanje ovih aktivnosti, to će mu biti i omogućeno u skladu sa članom 46 Opšteg zakona o obrazovanju i vaspitanju.

tačka g): Predmet Istorije u Crnoj Gori se ne izučava na nacionalnoj osnovi već na principu istorijsko-teritorijalnog razvoja i istorijskih perioda u svijetu. Tako na primjer, u V razredu osmogodišnje osnovne škole, odnosno VI razredu devetogodišnje osnovne škole nema nijedne nastavne jedinice o istoriji Crnogoraca, a postoji poglavlje o Ilirima kao stanovnicima ovih teritorija u Starom dobu. Kada je riječ o istoriji Albanaca, u programima i udžbenicima nije preskočen nijedan istorijski period njihovog razvoja. Znači, koncept izučavanja građe ovog predmeta ne omogućava nikakvo njegovo procentualno mjerenje ili dijeljene. Za predmet Muzička kultura važe isti navedeni principi..

tačka h): Na Univerzitetu Crne Gore pri Filozofskom fakultetu u Nikšiću postoji Odsjek za Albanski jezik i književnost – inicijalna/osnovna obuka nastavnika. Zavod za školstvo u okviru implementacije reforme obrazovnog sistema osmišljava i sprovodi obuku i programe kontinuiranog profesionalnog razvoja nastavnika. Akcioni plan za uvođenje održivog razvoja u obrazovni sistem 2007-2009 kao jedan od

glavnih ciljeva u dijelu obrazovanja manjina pretpostavlja obezbjeđivanje održivog sistema obuke nastavnika

Stav 2

3. **Romski jezik.**

Prema popisu stanovništva u 2003. godini u Crnoj Gori živi 2.061 Roma ili 0,42% od ukupnog stanovništva.

4. **Stav 1,**

Obrazovanje Roma

I pored značajne integracije RAE (Romi, Aškalije i Egipćani) učenika/ca u redovni obrazovni sistem, ukupno stanje redovnosti pohađanja nastave i pismenosti RAE stanovništva u Crnoj Gori nije zadovoljavajuće.

Prema popisu stanovništva u 2003. godini u Crnoj Gori živi 2.061 Roma ili 0,42% od ukupnog stanovništva. Populacija Egipćana broji 225 lica, odnosno 0,04% od ukupnog stanovništva, dok romskim kao maternjim jezikom govori 2602 lica.

Broj nepismenog stanovništva u Crnoj Gori prema rezultatima popisa stanovništva je 2,35%, dok se, prema procjenama NVO sektora, nepismenost RAE stanovništva kreće oko 50%.

Značajan problem integracije RAE stanovništva predstavlja veliki broj izbjeglih i raseljenih RAE porodica u Crnoj Gori. Problem obrazovanja RAE populacije u Crnoj Gori eskalirao je dolaskom 18.047 izbjeglica sa Kosova uslijed ratnih događaja na Kosovu tokom 1999. godine. Od ukupne populacije izbjeglica sa Kosova, oko 26% ili oko 4.316 su pripadnici romske i egipćanske nacionalnosti. Ministarstvo prosvjete i nauke je obezbijedilo jednak pristup obrazovanju za svu djecu koja su imala status izbjeglih i raseljenih lica. Uslijed upisa prevelikog broja novodoseljenih RAE učenika/ca došlo je do prebukiranosti a ugrožen je takođe i kvalitet nastave u određenim školama. Prema podacima istraživanja Ministarstva prosvjete i nauke i NVO sektora koji se bave problematikom RAE, sprovedenim u toku 2006. godine, u osnovnom obrazovanju Crne Gore, od ukupnog broja RAE učenika, čak oko 49% čine izbjegla i raseljena lica.

Nizak standard RAE raseljenih porodica i brojni problemi vezani za njihov ukupni status su i dalje ograničavajući faktor za njihovu uspješniju integraciju u obrazovni sistem.

Na osnovu ukupnog uvida u obrazovanje RAE populacije, može se zaključiti da u Crnoj Gori ne postoji izražen problem integracije RAE domicilnog stanovništva u formalni obrazovni sistem i da je ova populacija stanovništva blisko integrisana sa domicilnim stanovništvom. Problemi vezani za materijalni status i obrazovna postignuća RAE domicilnog stanovništva su u bliskoj korelaciji sa ostalim domicilnim stanovništvom Crne Gore. Međutim, ovi problemi su značajno izraženi kod djece – učenika/ca iz porodica RAE izbjeglica u Crnoj Gori. Sprovedena istraživanja ukazuju na veliku etničku distancu i netrpeljivost između RAE domicilnog stanovništva i RAE izbjeglica u Crnoj Gori.

Razlog povećane etničke distance između RAE domicilnog stanovništva i RAE izbjeglica u Crnoj Gori leži u činjenici, da RAE izbjeglice svojim neurednim načinom života (prošenje na javnim mjestima, odsustvo kulture stanovanja u neuređenim i neuslovnim naseljima...), doprinosi formiranju ukupne negativne slike o kulturnom i ukupnom identitetu RAE kod domicilnog stanovništva. Ovo je jedan od razloga da jedan značajan broj RAE domicilne djece ne žele da se u školama izjasne kao pripadnici RAE.

U narednom periodu neohodno je obezbijediti bolje uslove i podršku za uključivanje RAE u redovni obrazovni sistem i uključivanje u programe obuke, kako bi se ostvarila socijalna kohezija i održivi društveni razvoj. Kroz bolju integraciju u obrazovni sistem, RAE populacija će imati mogućnost da stekne potrebna znanja i vještine koje su potrebne tržištu rada, čime će riješiti svoj ekonomski status i ostvariti socijalnu, društvenu i ukupnu integraciju.

Glavni ciljevi do 2009. godine

- ▣ Obezbijediti održiv sistem obuke nastavnika/ca, a samim tim i kvalitetnu implementaciju reforme obrazovnog sistema za nastavnike/ce i direktore/ice u školama sa RAE djecom.
- ▣ Obezbijediti besplatne i udžbenike po povoljnim cijenama za siromašnu romsku djecu.

- ▣ Rad na prilagođavanju 20% nastavnih sadržaja iz predmetnih programa historije, književnosti, muzičke i likovne umjetnosti, a koji afirmišu RAE.
- ▣ Učešće u izradi Nacionalne Strategije za Rome.

Strategija

- ▣ Implementacija Strateškog plana reforme obrazovanja za period 2005 – 2009. godine.
- ▣ Nacionalni akcioni plan za Dekadu uključivanja Roma 2005-2015. godina.

Pokazatelji uspjeha

- ▣ Broj nastavnika/ca koji su prošli obuku za nove nastavne planove i programe.
- ▣ Broj besplatnih udžbenika koji su dodijeljeni RAE.
- ▣ Urađeno 20% slobodnih sadržaja iz predmetnih programa historije, književnosti, umjetnosti i kulture, a koji su vezani za RAE.
- ▣ Medijska kampanja usmjerena na afirmaciju uključivanja RAE u obrazovni sistem.
- ▣ Porast RAE djece u osnovnom i srednjem obrazovanju.

Pretpostavke i rizici

- ▣ Nastavnici/e i direktori/ce škola su prošli potrebnu obuku za rad sa marginalizovanim grupama po novim obrazovnim programima.
- ▣ Romski jezik nije standardizovan i u Crnoj Gori ne postoji školovan nastavni kadar koji bi mogao da obavlja nastavu na romskom jeziku, niti je u stanju da produkuje udžbenike na ovom jeziku.
- ▣ Nedostatak pouzdanih podataka (baze podataka), o djeci RAE školskog uzrasta, kako bi se sistemski pratio njihov upis u škole i postignuća.

Rokovi i odrednice – Osnovno i srednje obrazovanje Roma

FAZE/ODREDNICE	2007	2008	2009
1. Obuka nastavnika/ica i direktora/ica za nove obrazovne programe i rad sa marginalizovanim grupama			
2. Broj podijeljenih besplatnih udžbenika za RAE			
3. Broj predmetnih programa koji su upotpunjeni sa 20% slobodnih sadržaja za RAE			
4. Medijska kampanja i izdavanje odgovarajućih RAE brošura, školskih listova, lifleta			

Budžet – Osnovno i srednje obrazovanje Roma

KOMPONENTA	TROŠKOVI U EURIMA			
	2007	2008	2009	UKUPNO
1. Obuka nastavnika/ca i direktora/ica za nove obrazovne programe i rad sa marginalizovanim grupama	25000	25000	25000	75000
2. Broj podijeljenih besplatnih udžbenika za RAE	50000	55000	60000	165000
3. Broj predmetnih programa koji su upotpunjeni sa 20% slobodnih sadržaja za RAE	8000	8000		16000

član 9 – Sudske vlasti

a) odabrani stavovi ili tačke (naznačeni su boldovanim slovima)

stav	1:
tačka	a, i):
“	a, ii):
“	a, iii):
“	a, iv):
tačka	b, i):
“	b, ii):
“	b, iii):
“	b, iv):
tačka	c, i):
“	c, ii):
“	c, iii):
tačka	d:
stav	2:
tačka	a:
“	b:
“	c:
stav	3:

Preduzete mjere kako bi se sproveo svaki odabrani stav ili tačka

Crna Gora je svoj politički izbor u odnosu na ljudska prava i slobode učinila kroz odredjenja važećeg Ustava Republike Crne Gore (»Sl.list RCG«,br. 48/92), kojima je propisan i garantovan korpus ljudskih prava i sloboda. Naime, Ustavom RCG odredbe o slobodama i pravima sistematizovane su u okviru 63 člana od ukupno 121., a tiču se ličnih, političkih, ekonomskih, socijalnih i kulturnih sloboda i prava, prava na lokalnu samoupravu, a posebnu cjelinu i grupu čine odredbe o posebnim manjinskim pravima, medju kojima i pravo na upotrebu svog jezika i pisma.Svjedoci smo veoma izraženih tendencija savremenih demokratskih društava da nomenklaturu ljudskih prava i sloboda koncepcijski oblikuju i standartizuju kroz brojne međunarodne deklaracije, povelje i druga brojna dokumenta, što je slučaj i sa

Evropskom poveljom o regionalnim i manjinskim jezicima, koju smo ratifikovali u decembru 2005. godine.

Imajući u vidu odredbe člana 9. stav 1 Povelje, koje se odnose na sudska ovlašćenja i koje se shodno Zakonu o ratifikaciji primjenjuju na albanski i romski jezik, ističemo sledeće:

U odnosu na tačku a (ii),(iii) i (iv) i obaveze koje se odnose na krivični postupak, postojeća zakonska regulativa u Republici Crnoj Gori u potpunosti obezbedjuje ova prava kroz odredbe Zakonika o krivičnom postupku (»Sl.list RCG«,br. 71/03). Članom 7 Zakonika definiše se upotreba jezika i pisma u krivičnom postupku. Stavom 2 navedenog člana definiše se da u sudovima na čijim područjima većinu ili značajan dio stanovništva čine pripadnici nacionalnih manjina, u službenoj upotrebi su njihovi jezici i pisma u skladu sa zakonom. Članom 8 Zakonika definiše se da stranke, svjedoci i druga lica, koja učestvuju u postupku, imaju pravo da u postupku koriste svoj jezik, ako se postupak ne vodi na jeziku tog lica, obezbedjuje se usmeno prevodjenje onoga što ono, odnosno drugi iznose, kao i isprava i drugog pisanog dokaznog materijala. Takodje, o pravu na prevodjenje na svoj jezik upoznaje se svako lice koje učestvuje u postupku. U zapisniku je obavezno zabilježiti da je navedena pouka data. U okviru postupka u skladu sa članom 9 Zakonika, strani državljanin može upućivati sudu podneske na svom jeziku.

Kada su u pitanju troškovi prevodjenja na jezik koji nije u službenoj upotrebi, a koji nastaju primjenom ovog Zakonika, ne naplaćuju se od lica koja su po odredbama ovog zakonika dužna da naknade troškove krivičnog postupka, već padaju na teret sredstava suda, u skladu sa članom 199 Zakonika.

Ako je okrivljenom braniocu ili oštećenom u krivičnom postupku protivno njegovom zahtjevu uskraćeno da u tom postupku koristi svoj jezik, donijeta sudska presuda se zasniva na apsolutno bitnoj povredi koja je razlog za ukidanje presude (član 136 stav 1 tačka 3 ZKP-a).

U odnosu na tačku b (ii) i (iii) i obaveze koje se odnose na postupak u građanskim parnicama, ističemo da postojeća zakonska regulativa u Republici Crnoj Gori obezbedjuje navedena prava definisana Poveljom, u okviru odredbi Zakona o parničnom postupku (»Sl.list RCG«,br. 22/04). Članom 7 Zakona definiše se da se postupak vodi na jeziku u službenoj upotrebi, što znači pod istim uslovima kao i u Zakoniku o krivičnom postupku kada su u pitanju pripadnici nacionalnih manjina. S

druge strane, stranke ili drugi učesnici u postupku koji ne razumiju ili ne govore jezik koji je u službenoj upotrebi u sudu imaju pravo da se služe svojim jezikom ili jezikom koji razumiju, bilo kada su neposredno u sudu, bilo kada se sudu obraćaju podnoscima. Sud je u skladu sa članom 99 Zakona dužan, ako se postupak ne vodi na jeziku stranke, odnosno drugih učesnika u postupku, na njihov zahtjev, obezbijediti prevodjenje na njihov jezik ili jezik koji razumiju svih podnesaka i pismenih dokaza, kao i onoga što se na ročištu iznosi. U stavu 2 istog člana navedena je obaveza o pouci o pravu da usmeni postupak pred sudom prate na svom jeziku posredstvom tumača. U zapisniku se vrši zabilježba date pouke.

Kada su u pitanju troškovi prevodjenja nacionalnih manjina, primjenom odredaba Ustava i ovog Zakona, padaju na teret sredstava suda, u skladu sa članom 102 Zakona.

Treba istaći, kada su u pitanju troškovi postupka lica koja govore romskih jezikom da se najčešće radi o licima koja prema svom opštem imovnom stanju nijesu u mogućnosti da snose troškove postupka bez štete, po nužno izdržavanje sebe i svoje porodice, te da se na njih odnose i odredbe Zakona o parničnom postupku od čl. 166 do čl. 171 o osobadjanju od plaćanja troškova postupka.

U odnosu na tačku c (ii) i (iii) i obaveze koje se odnose na postupke pred sudovima u upravnim stvarima, ističemo da su ova pitanja uređjena u skladu sa članom 55 Zakona o upravnom sporu (»Sl. list RCG«, br. 60/03), koji upućuje na shodnu primjenu zakona kojim se uređuje parnični postupak.

Imajući u vidu vrijeme donošenja Zakonika o krivičnom postupku, (»Sl. list RCG«, br. 71/03), Zakona o parničnom postupku (»Sl. list RCG«, br. 22/04), i Zakona o upravnom sporu (»Sl. list RCG«, br. 60/03), proizilazi da su obaveze navedene u Povelji normativno uređjene i prije njene ratifikacije. Izuzetno je značajno istaći da su ova normativna rješenja u praksi u primjeni od marta 2004. godine.

Postupak donošenja novog Ustava u Republici Crnoj Gori rezultiraće i izmjenom zakonske regulative u oblasti pravosudja, ali će ista u potpunosti ispoštovati sve standarde u ovoj oblasti.

Kada je u pitanju stav 2 člana 9 Povelje, tačke a, b i c Zakonik o krivičnom postupku, (»Sl. list RCG«, br. 71/03) Zakon o parničnom postupku (»Sl. list RCG«, br. 22/04) i Zakon o upravnom sporu (»Sl. list RCG«, br. 60/03), ne dovode u pitanje valjanost pravnih dokumenta samo zbog toga što su donijeti na regionalnom ili manjinskom jeziku, već se njihova valjanost cijeni u skladu i na način predviđen navedenim zakonima, kao i za druge dokumente. Iz ovoga proizilazi da su i ove

odredbe Povelje u cjelosti ispoštovane. Dakle, ne postoji zakonska odredba koja dovodi u pitanje validnost nekog dokumenta samo zbog toga na kojem je jeziku isti sačinjen. Naprotiv, dokument će u sudskom ili upravnom postupku biti uzet kao dokaz nevezano za jezik koji je upotrijebljen pri njegovom sačinjavanju, a njegova vjerodostojnost može se dovoditi u pitanje samo iz drugih razloga, odnosno iz onih razloga koji se uzimaju u obzir prilikom ocjene valjanosti dokumenta sačinjenog na službenom jeziku.

U dijelu obaveza koje proističu iz stava 3 člana 9 Povelje koje se odnose na prevodjenje najznačajnijih zakonskih tekstova na regionalne ili manjinske jezike, do sada, nije bilo aktivnosti i iste se planiraju u narednom periodu.

Član 10 – javna administracija i javni sector

a) Odabrani stavovi ili tačke (naznačene su boldovanim slovima)

stav	1:
tačka	a, i):
“	a, ii):
“	a, iii):
tačka	a, iv):
“	a, v):

tačka	b:
tačka	c:

stav	2:
tačka	a:
tačka	b:
tačka	c:
tačka	d:
“	e:
“	f:
“	g:

stav	3:
tačka	a:
“	b:
“	c:

stav 4:
tačka a:
“ b:
“ c:

stav 5:

Preduzete mjere kako bi se sproveo svaki odabrani stav ili tačka

ČLAN 10 – UPRAVNI ORGANI I JAVNE SLUŽBE

Republika Crna Gora¹ je preuzela obavezu primjene sledećih stavova:

Stav 1:

tačka a: alineje iv) i v);

tačka b; i

tačka c.

Stav 2:

tačke b, c, d i g;

Stav 3:

tačka c;

Stav 4:

tačka c;

Stav 5.

U Republici Crnoj Gori postoje jasni i vidljivi pokazatelji sprovođenja prava pripadnika albanske nacionalnosti na službenu upotrebu jezika i pisma.

U upravnom postupku koji se vodi na službenom jeziku, pripadnicima albanske nacionalnosti dozvoljeno je da tok upravnog postupka prate preko

¹ Prema popisu stanovništva u Opštini **Podgorica** živi 169.132 stanovnika, od kojih Crnogoraca 96.343, Srba 44.423, Jugoslovena 495, Albanaca 9.296, ili 5.50%, Bošnjaka 2.307, Egipćanina 22, Italijana 18, Makedonca 321, Mađara 83, Muslimana 4.399, Njemca 34, Roma 1.389, Rusa 58, Slovenaca 138, Hrvata 709, ostalih 6.978, regionalna pripadnost 221 i nepoznato 1.233. U opštini **Ulcinj** živi 20.290 stanovnika, od kojih Crnogoraca 2.421, Srba 1.509, Jugoslovena 22, Albanaca 14.638, ili 72.14%, Bošnjaka 297, Italijana 1, Makedonaca 15, Mađara 13, Muslimana 681, Njemca 6, Roma 115, Rusa 6, Slovenaca 5, Hrvata 77, Ostalih 132, neizjašnjenih 186, regionalni 11, nepoznato 155. U opštini **Plav**, živi 13.805 stanovnika, od kojih 765 Crnogoraca, 2.613 Srba, Jugoslovena 3, Albanaca 2.719, ili 19.70 %, Bošnjaka 6.809, Makedonaca 2, Mađara 1, Muslimana 788, Rusa 1, Hrvata 4, ostalih 39, neizjašnjih 39, regionalno 2 i ostalih 20. *Zavod za statistiku, Popis stanovništva, nacionalna ili etnička pripadnost, podaci po opštinama, Podgorica, septembar 2004.*

tumača i da u koliko žele mogu dobiti prepis rješenja, odnosno zaključka na albanskom jeziku u opštinama u kojima čine većinu ili značajan dio. Ovo se odnosi na opštine: Ulcinj, Podgorica, Plav i Gradska opština Tuzi. Pored toga, pripadnicima albanske nacionalnosti u upravnom postupku je dozvoljeno da podneske u postupku mogu slati nadležnim organima lokalne uprave na svom jeziku, ali do sada to pravo nisu koristili. Izdavanje dokumenata kod nadležnih organa lokalne uprave se vrši i na albanskom jeziku u navedenim opštinama ukoliko stranka to zatraži .

U skupštinama lokalnih zajednica prilikom pretresa akata i drugih dokumentata, kao i u radnim tijelima Skupštine dozvoljena je upotreba albanskog jezika. Nacrt akata koje usvaja Skupština objavljuju se i na albanskom jeziku, dok se objavljivanje opštih akata vrši u gradskoj opštini Tuzi i djelimično u Opštini Ulcinj i na albanskom jeziku.

U toku je priprema ispisivanje toponima i na albanskom jeziku, jer je statut Opštine Plav donešen 26.04.2007 godine, a statut opštine Ulcinj još nije donešen, kako bi se usaglasili odredbe u navedenim aktima vezano za upotrebu jezika i pisma u skladu sa odredbama čl.11. Zakona o manjinskim pravima i slobodama («Sl.SRC»,br.31/06).

U postupku izbornog zakonodavstva –na biračkom materijalu za izbor odbornika, poslanika, predsjednika opštine i predsjednika republike u upotrebi je jezik i pismo pripadnika albanske nacionalnosti na biračkim mjestima utvrđenim posebnom odlukom Skupštine Republike.

U Republici Crnoj Gori donijeti su sledeći propisi koji uređuju navedene oblasti:

Zakonom o manjinskim pravima i slobodama («Službeni list» br. 31/06), članom 11. propisano je da manjine i njihovi pripadnici imaju pravo na upotrebu svog jezika i pisma.

U jedinicama lokalne samouprave u kojima pripadnici manjine čine većinu ili značajan dio stanovništva, prema rezultatima poslednjeg popisa, u službenoj upotrebi je i jezik te manjine.

Službena upotreba jezika manjina, u smislu stava 2 ovog člana, podrazumjeva naročito: korišćenje jezika u upravnom i sudskom postupku i u vođenju upravnog i sudskog postupka, kod izdavanja javnoj isprava i vođenje službenih evidencija, na glasačkom listiću i drugom izborom materijalu i u radi predstavničkih tjela.

Na teritorijama lokalne samouprave iz stava 2 ovoga člana imena organa koji veše javna ovlašćenja, naziv jedinice lokalne samouprave, naziv naseljenih mjesta, trgova i ulica, ustanova, poslovnih i drugih firmi i toponima ispisuju se i na jeziku i pismu manjine.

Zakonom o opštem upravnom postupku („Službeni list RCG“, broj 60/03), članom 15 propisano je:

- (1) Organ vodi postupak na jeziku koji je Ustavom propisan kao službeni jezik u Republici Crnoj Gori, a ravnopravno je ćirilčno i latinično pismo. U opštinama u kojima većinu ili značajni dio čine pripadnici nacionalnih i etničkih grupa, u službenoj upotrebi su i njihovi jezici i pisma, u skladu sa Ustavom i posebnim zakonom.
- (2) Ako se postupak ne vodi na jeziku stranke, odnosno drugih učesnika u postupku koji su državljani Republike Crne Gore ili Republike Srbije, obezbijediće im se preko tumača prevođenje toka postupka na njihov jezik, kao i dostavljanje poziva i drugih pismena na njihovom jeziku i pismu.
- (3) Stranke i drugi učesnici u postupku koji nijesu državljani Republike Crne Gore ili Republike Srbije, imaju pravo da tok postupka prate preko tumača i da u tom postupku upotrebljava svoj jezik.

Zakonom o lokalnoj samoupravi („Sl. list RCG“, br. 42/03, 28/04, 75/05 i 13/06), članom 10 propisano je, da opština obezbjeđuje uslove za zaštitu i unapređenje manjinskih prava, u skladu sa Ustavom, međunarodnim pravnim aktima i posebnim zakonom. Nadalje, članom 83, propisano je da, u postupku pred opštinskim organima i javnim službama koje vrše javna ovlašćenja primjenjuj se propisi o upravnom postupku.

Zakonom o ličnom imenu („sl. list RCG“ br.20/93, 27/94) član 2 stav 3 propisano je da pripadnici nacionalnih i etničkih grupa lično ime mogu upisati na svom pismu.²

Statutom Glavnog grada („Službeni list RCG – opštinski propisi“, broj 28/06), članom 15 propisano je, da je u skupštini Glavnog grada i skupštini gradske opštine, pored upotrebe službenog jezika, odborniku pripadniku manjine, obezbijediće se i upotreba svog jezika, u skladu sa zakonom. Član 16 Statuta propisano je da su organi uprave Glavnog grada dužni da pripadniku manjine obezbijede korištenje i svog jezika i pisma u upravnom postupku, kod izdavanja javnih isprava i vođenja službene evidencije, u skladu sa zakonom, a da je u Gradskoj opštini Tuzi u službenoj upotrebi je i albanski jezik. Nadalje, članom 17 propisano je da se nacrti akata daju se na javnu raspravu na službenom jeziku i na jeziku manjine, u skladu sa zakonom i da se rasprava o aktima iz prethodnog stava vodi i na jeziku manjine, u skladu sa zakonom. Nadalje, članom 18 Statuta propisano je, da

² **Predlogom zakona o ličnoj karti**, članom 8 stav 2 propisano je da, uskladu sa posebnim zakonom ili međunarodnim ugovorom u obrazac lične karte za građanina autohtono brojčano manjinskog naroda, nacionalnih manjina, etničkih manjina i njihovim pripadnicima (u daljem tekstu manjina), unose se podaci iz člana 7 st.1 i 2 ovog zakona, na jeziku koji je u službenoj upotrebi latiničnim pismom i jeziku pripadnika manjina.

se opšti akti koje donose organi lokalne samouprave u Glavnom gradu i u gradskoj opštini pišu se i objavljuju na službenom jeziku i na jeziku manjine, u skladu sa zakonom.

Poslovníkom Skupštine Glavnog grada („Službeni list RCG – opštinski propisi“, broj 9/ 07) nije propisana upotreba jezika i pisma manjina.

Statutarnom odlukom Gradske opštine Tuzi („Službeni list RCG – Opštinski propisi“, broj 50/06), članom 9 propisano je, da u organima lokalne uprave Gradske opštine Tuzi, u službenoj upotrebi je i albanski jezik; da su, organi Gradske opštine dužni da obezbijede korišćenje i albanskog jezika i pisma u upravnom postupku, kod izdavanja javnih isprava i vođenja službene evidencije, u skladu sa zakonom (član 10): da je na sjednicama Skupštine Gradske opštine Tuzi u upotrebi i albanski jezik i da se nacrti akata daju na javnu raspravu na službenom jeziku i na albanskom jeziku, kao i da se rasprava o tim aktima vodi i na albanskom jeziku (član 11). Nadalje, članom 12 propisano je, da se opšti akti koje donosi organi Gradske opštine pišu se i objavljuju na službenom i albanskom jeziku.

Poslovníkom Gradske opštine Tuzi („Službeni list RCG – opštinski propisi“, broj 6/07), članom 3 propisano je: da je na sjednicama skupštine u upotrebi i albanski jezik: da se nacrti akata daju na javnu raspravu na službenom i albanskom jeziku; da je gradska uprava dužna da obezbijedi prevodioca na oba jezika i da svaki odbornik ima pravo da govori na svom jeziku i da koristi svoje pismo. Članom 4 propisano je da opšte akte koje donosi skupština pišu se i objavljuju i na službenom i albanskom jeziku.

Statutom opštine Ulcinj („Službeni list RCG – opštinski propisi“, broj 4/96), članom 9 stav 2 propisano je, da pripadnici naroda, nacionalnih i etničkih grupa imaju pravo na slobodnu upotrebu svog jezika i pisma, pravo školovanja i informisanja na svom jeziku kao i isticanje simbola i nacionalne zastave, kao svojih simbola kojima se izražavaju nacionalna, etnička i kulturna pripadnost. Nadalje, članom 10 Statuta propisano je, da su ravnopravni svi jezici naroda, nacionalnih i etničkih grupa Republike Crne Gore kao i njihova pisma. U opštini Ulcinj u službenoj upotrebi su srpski jezik ijekavskog izgovora i albanski jezik, da je pri upotrebi srpskog jezika ravnopravna ćirilično i latinično pismo i da se ravnopravnost srpskog i albanskog jezika i pisma u javnom životu obezbjeđuje se u postupku pred državnim organima, javnim ustanovama, školama, preduzećima i svim subjektima koja vrše javna ovlašćenja, u svim sadržajima javnog života kao što su: zborovi građana, skupovi, natpisi, firme, proglasi i sl.³

³ **Nacrtom Statuta opštine Ulcinj**, članom 18 stav 2 propisano je da se u opštini pripadnicima naroda, nacionalnih i etničkih grupa garantuje pravo na slobodu upotrebe jezika i pisma, a članom 19, da je u opštini u službenoj upotrebi crnogorski, odnosno srpski jezik ijekavskog

Poslovníkom Skupštine opštine Ulcinj („Službeni list RCG – opštinski propisi“, broj 4 /98), članom 155 propisano je, da skupština, neni organi i radna tijela upotrebljavaju jezik shodno statutu; da svaki odbornik ima pravo da na sjednici skupštine i sjednicama radnih tijela Skupštine govori na jeziku naroda kome pripada; da svaki odbornik ima pravo da u Skupštini i njenim radnim tijelima podnosi pismene prijedloge, amandmane i druge podneske na jeziku i pismu naroda kome pripada; da podnesci sastavljeni na drugim jezicima naroda, osim srpskog i albanskog, prevode se na srpski i albanski jezik i da svaki odbornik ima pravo da saziv, zapisnik i određeni materijal dobije na albanskom jeziku.

Statutom Opštine Plav („Službeni list RCG – opštinski propisi“, broj 17/07), članom 7 propisano je, da je u opštini, pored službenog jezika i pisma u službenoj upotrebi i bosanski (bošnjački) i albanski jezik i pismo i da u skupštini opštine odborniku pripadniku nacionalne manjine obezbeđuje se i upotreba svog jezika i pisma u skladu sa Zakonom. U organima lokalne uprave u opštini, u službenoj upotrebi su i bosanski i albanski jezik i pismo i da su organi lokalne uprave, javnih ustanova i preduzeća obavezni su da obezbijede korišćenje bosanskog i albanskog jezika i pisma u upravnom postupku, kod izdavanja javnih isprava i vođenja službene evidencije, svih akata vezanih za izbornu pravo, izražavanje, čuvanje, njegovanje i razvijanje i javno ispoljavanje nacionalne, etničke, kulturne i vjerske posebnosti u skladu sa zakonom. Naziv opštine, naziv naseljenih mjesta, trgova, ulica, javnih institucija i toponima mjesta ispisuju se i na bosanskom i albanskom jeziku i pismu. Nacrti akata daju se na javnu raspravu na službenom jeziku, na bosanskom i albanskom jeziku i pismu i da se rasprave navedenih akata vodi na bosanskom i albanskom jeziku i pismu (član 9); opšti akti koje donose organi opštine pišu se i objavljuju na službenom i albanskom jeziku.

Poslovníkom Skupštine opštine Plav („Službeni list RCG – opštinski propisi“, broj 10/ 93), propisano je, da odbornik ima pravo da na sjednici Skupštine govori na jeziku naroda, odnosno narodnosti kojoj pripada i da se govor odbornika na sjednici održan na jeziku naroda i narodnosti prevodi na

izgovora latinično i čirilično pismo i albanski jezik i pismo, da su u upotrebi ravnopravno crnogorski, odnosno srpski i albanski jezik. Službena upotreba jezika manjina podrazumijeva naročito korišćenje jezika u upravnom i sudskom postupku, kod izdavanja javnih i ličnih isprava i vođenja službenih evidencija, na glasačkom listiću i drugom izbornom materijalu i u radu predstavničkih tijela. Imaena državnih i organa koji vrše javna ovlašćenja, naziv jedinice lokalne samouprave i organa uprave, naziv naseljenih mjesta, trgova i ulica, ustanova, poslovnih i drugih firmi i toponima ispisuju se na crnogorskom, srpskom, odnosno albanskom jeziku. Ravnopravnost srpskog, odnosno crnogorskog i albanskog jezika i pisma u javnom životu obezbeđuje se u postupku pred javnim usanovama, skolama, preduzećima i svim subjektima koja vrše javna ovlašćenja i u svim sadržajima javnog života.

srpski jezik (član 139): odbornik ima pravo da skupštini i njenim radnim tijelima podnosi pismene predloge, amandmane i druge podneske na jeziku i pismu naroda, odnosno narodnosti kojoj pripada (član 140) i predlozi o kojima se odlučuje u skupštini, dokumentacioni i drugi materijali, kao i dokumenti koji se dostavljaju, odnosno izdaju odbornicima, izrađuju se na srpskom jeziku, a na zahtjev odbornika pripadnika albanske narodnosti i članovima klubova te narodnosti i na jeziku albanske narodnosti (član 141).

Zakonom o izboru odbornika i poslanika, («Sl. list RCG» br. 4/98, 17/98, 14/06, 9/01, 41/02, 46/02 i 48/06), članom 12. st.3.propisano je, da u Republici kao

jedinstvenoj izbornoj jedinici, od ukupnog broja Poslanika, 5 poslanika bira se na biračkim mjestima odredjenim posebnom odlukom Skupštine Republike.

Odlukom o odredjivanju biračkih mjesta za izbor pet poslanika u Skupštinu Republike Crne Gore («Sužbeni list RCG» br.51/06), odredjeno je 69 biračkih mjesta u kojem pripadnici albanske nacionalnosti glasaju za poslanike i to: u Opštini Podgorica 23 biračka mjesta, u Opštini Ulcinj 31 biračko mjesto, u Opštini Bar 11 biračkih mjesta, u Opštini Plav 3 biračka mjesta i u Opštini Rožaje 1 bračko mjesto.

član 11 – Mediji

a) odabrani stavovi i tačke (naznačene su boldovanim slovima)

stav	l:
tačka	a, i):
“	a, ii):
“	a, iii):
tačka	b, i):
“	b, ii):
tačka	c, i):
“	c, ii):
tačka	d,
tačka	e, i):
“	e, ii):
tačka	f, i): “
f, ii):	
tačka	g:

stav 2:

stav 3:

Preduzete mjere kako bi se sproveo svaki odabrani stav ili tačka

Član 11- sredstava javnog informisanja (mediji)

Iz člana 11 Povelje o regionalnim i manjiskim jezicima koji se odnosi na medije, država Crna Gora je prihvatila i primjenjuje iz **stava 1 tačke: a (iii), b (ii), c (ii), d, e (i), f (ii), stav 2. i stav 3.**

stav 1

-tačka a (iii)

Zakon o radio-difuznim servisima Radio Crne Gore i Televizija Crne Gore predviđa mogućnost osnivanja regionalnih radio i tv studija s posebnom obavezom proizvodnje i emitovanja regionalnih i programa na jezicima nacionalnih manjina na tom području (član 4). **Ukoliko se lokalni javni radio-difuzni servisi odluče za osnivanje ovih studija prethodno treba da izmijene statut i o tome obavijeste Agenciju za radio-difuziju.**

- tačka b(ii)

Na osnovu člana 10 **Zakona o radio-difuznim servisima Radio Crne Gore i Televizija Crne Gore** Republika obezbjeđuje dio sredstava za sufinansiranje programskih sadržaja Radija Crne Gore na albanskom i jezicima drugih nacionalnih i etničkih grupa koji su od značaja za razvoj nauke, kulture i informisanja lica oštećenog sluha i vida. U 2006.godini Radio Crne Gore-Redakcija na albanskom jeziku- realizovao je na albanskom informativne emisije: "Lajmet"¹(Vijesti)-ukupno 312 emisija po 3 minuta, "Ditari"¹ (Dnevnik)- ukupno 240 emisija po 30 minuta i "Ne fund te javes"² (Na kraju nedjelje)-48 emisija po 30 minuta.

Emitovane su 24 radijske emisije "**Emisija o Romima**" po 30 minuta, posvećene romskoj populaciji u Crnoj Gori i njihovoj integraciji u društvene tokove. Saglasno **Zakonu o radio-difuziji** jedinice lokalne samouprave obezbjeđuju dio finansijskih sredstava za programske sadržaje lokalnog javnog radio-difuznog servisa na maternjim jezicima nacionalnih i etničkih grupa (član 100). Ovaj zakon propisuje da »emiteri javnih radio-difuznih servisa proizvode i emituju programe namijenjene svim segmentima društva, bez diskriminacije, posebno vodeći računa o specifičnim društvenim grupama kao što su djeca i omladina, manjinske etničke grupe,

¹ U informativnim emisijama plasiraju se svakodnevno informacije i izvještaji o domaćim i inostranim aktuelnostima od značaja za albansku populaciju u Crnoj Gori.

² Sadržaji Informativo-muzičke emisije posvećene su tradiciji, kulturi, obrazovanju, poljoprivredi, turizmu i drugim aktuelnim temama značajnim za albansko stanovništvo u Crnoj Gori.

hendikepirani, socijalno i zdravstveno ugroženi i dr; proizvode i emituju programe koji izražavaju kulturni identitet, nacionalnih i etničkih grupa; proizvode i emituju programe na maternjem jeziku nacionalnih i etničkih grupa na područjima na kojima žive ... (čl.95 tačke 3, 5 i 6). Lokalni javni radio-difuzni servis **Radio Bar (redakcija na albanskom jeziku)** emituje programske sadržaje na albanskom jeziku kroz informativno-zabavni program pet puta nedjeljno, u trajanju po 45 minuta. Lokani javni radio-difuzni servis- **Radio Ulcinj** emituje program dvojezično: 70% na albanskom, a 30% na crnogorskom jeziku.

U skladu sa članom 3 **Zakona o medijima** koji propisuje da -Republika obezbjeđuje dio finansijskih sredstava za ostvarivanje Ustavom i zakonom zajamčenih prava građana na informisanje, bez diskriminacije po osnovu programskih sadržaja koji su značajni za razvoj nauke, razvoj kulture i informisanje lica oštećenog sluha i vida na albanskom i jezicima drugih nacionalnih i etničkih grupa- sufinansira se radijski program na romskom jeziku koji proizvodi i emituje NVO Demokratski romski centar iz Podgorice u zakupljenom terminu na komercijalnoj radio stanici Antena M. Godišnje se emituje 48 emisija na romskom jeziku u ukupnom trajanju od 36 časova.

Takođe, putem konkursa koji svake godine raspisuje Ministarstvo kulture, sporta i medija, sufinansiraju se programi i projekti na albanskom jeziku- na lokalnom javnom servisu i komercijalnim radio stanicama. Ove godine po osnovu konkursa sufinansiran je program komercijane radio stanice-Radio Elite iz Ulcinja.

-tačka c(ii)

Na osnovu člana 10 **Zakona o radio-difuznim servisima Radio Crne Gore i Televizija Crne Gore** Republika obezbjeđuje dio sredstava za sufinansiranje programskih sadržaja Televizije Crne Gore na albanskom i jezicima drugih nacionalnih i etničkih grupa koji su od značaja za razvoj nauke, razvoj kulture i informisanje lica oštećenog sluha i vida. U 2006.godini Televizija Crne Gore -Redakcija na albanskom jeziku- realizovala je sljedeće programe posvećene albanskoj populaciji: informativne emisije „Lajmet“(Vijesti)-260 emisija po 15 minuta; 52 dokumentarno-zabavne emisije “Mozaiku 60”, u trajanju od 60 minuta.

Redakcija na albanskom jeziku, takođe je realizovala dva segmenta novogodišnjeg programa: prvi u trajanju od 90 minuta emitovan 31.12.2006.godine, a drugi, u trajanju od 60 minuta, 6.01.2007. godine. Informisanje romske populacije ostvaruje se kroz dokumentarnu tv emisiju **Glas Roma**. U 2006.godini emitovano je 14 ovih emisija u trajanju po 30 minuta.

Takođe, putem konkursa koji svake godine raspisuje Ministarstvo kulture, sporta i medija, sufinansiraju se programi i projekti na albanskom jeziku na lokalnom javnom servisu i komercijalnim tv stanicama. Ove godine su sufinansirani projekti TV Teute iz Ulcinja, TV Boin iz Tuzi.

- tačka d

- tačka e(i)

Saglasno članu 3 Zakona o medijima iz Budžeta Republike sufinansiraju se programski sadržaji lista na albanskom jeziku Koha javore koji su značajni za razvoj nauke, kulture, obrazovanja i informisanje lica oštećenog sluha. List izdaje "Pobjeda" u tiražu od 10 000 primjeraka, a ima i internet prezentaciju.

Stav 2

Saglasno članu 10 Zakona o medijima distribucija domaćih i stranih medija u Republici je slobodna.

Stav 3

Savjet RTCG, saglasno Zakonu o radio-difuznim servisima Radio Crne Gore i Televizija Crne Gore u okviru svojih nadležnosti imenuje i razrješava Komisiju za programske sadržaje na jezicima nacionalnih manjina koja razmatra ostvarivanje tih sadržaja i Savjetu daje mišljenja i inicijative(član 15); daje saglasnost na ugovor sa organom uprave nadležnom za poslove javnog informisanja za obezbjeđenje zakonom i budžetom Republike opredijeljenih sredstava za proizvodnju programskih sadržaja.(čl.15, tačka 8).

U Crnoj Gori se primjenjuje medijski zakoni **-Zakon o medijima, Zakon o radio-difuziji i Zakon o radiodifuznim servisima "Radio Crne Gore" i "Televizija Crne Gore"**-usvojeni 2002. godine, saglasno standarsima sadržanim u međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima i slobodama.Ovim zakonima regulisana su prava i obaveze svih subjekata medijskog sistema i sadrže odredbe o informisanju manjinskih i etničkih grupa, saglasno preprukama SE, u cilju podsticanja kulture, tolerancije i pluralizma medija.

Član 3 Zakona o medijima propisuje da Republika obezbjeđuje dio finansijskih sredstava za ostvarivanje Ustavom i zakonom zajamčenih prava građana na informisanje, bez diskriminacije po osnovu programskih sadržaja koji su značajni za razvoj nauke, razvoj kulture i informisanje lica oštećenog sluha i vida. Republika obezbjeđuje dio finansijskih sredstava za programske sadržaje na albanskom i jezicima drugih nacionalnih i etničkih grupa. Obim neophodnih finansijskih sredstava iz ovog člana utvrđuje se budžetom Republike, a način i uslovi raspodjele propisuju aktom republičkog organa uprave nadležnog za poslove informisanja.“

Zakon o radio-difuziji propisuje da »emiteri javnih radio-difuznih servisa proizvode i emituju programe namijenjene svim segmentima društva, bez diskriminacije, posebno vodeći računa o specifičnim društvenim grupama kao što su djeca i omladina, manjinske etničke grupe, hendikepirani, socijalno i zdravstveno ugroženi i dr.; proizvode i emituju programe koji izražavaju kulturni identitet, nacionalnih i etničkih grupa; proizvode i emituju programe na maternjem jeziku nacionalnih i etničkih grupa na područjima na kojima žive ... (čl. 95 tačke 3, 5 i 6). Ovim zakonom je takođe predviđena obaveza jedinice lokalne samouprave da obezbijedi dio finansijskih sredstava za programske sadržaje na maternjim jezicima nacionalnih i etničkih grupa (član 100).

Zakon o radio-difuznim servisima Radio Crne Gore i Televizija Crne Gore reguliše položaj republičkih javnih radio-difuznih servisa čija je osnovna djelatnost proizvodnja i emitovanje radijskog i tv programa od značaja za građane Republike, uz poštovanje profesionalnih standarda i programskih pravila koja usvaja Savjet RTCG. Predviđena je mogućnost osnivanja regionalnih radio i tv studija s posebnom obavezom proizvođače i emitovanja regionalnih i programna na jezicima nacionalnih manjina na tom području (član 4). Članom 10 ovog zakona propisuje se obaveza države da finansira programske sadržaje na jezicima nacionalnih manjina, a član 11, stav 2 Zakona izričito propisuje da način i uslovi obezbjeđivanja sredstava iz Budžeta Republike ne smiju uticati na uređivačku nezavisnost i samostalnost RTCG. Savjet RTCG u okviru svojih nadležnosti imenuje i razrješava Komisiju za programske sadržaje na jezicima nacionalnih manjina koja razmatra ostvarivanje tih sadržaja i Savjetu daje mišljenja i inicijative (član 15); daje saglasnost na ugovor sa organom uprave nadležnom za poslove javnog informisanja za obezbjeđenje zakonom i budžetom Republike opredijeljenih sredstava za proizvodnju programskih sadržaja. (čl. 15, tačka 8).

Član 12 – Kulturne aktivnosti i ustanove

a) Odabrani stavovi ili tačke (naznačeni su boldovanim slovima)

stav	1:
tačka	a:
“	b:
“	c:
“	d:
“	e:
“	f:
“	g:
“	h:
stav	2:
stav	3:

Preduzete mjere kako bi se sproveo svaki odabrani stav ili tačka

Član 12 Kulturne aktivnosti i pogodnosti

Kada je u pitanju oblast kulturno-umjetničkog stvaralaštva (likovne umjetnosti, književnost i izdavaštvo, filmsko stvaralaštvo, muzička djelatnost) zakonskim propisima koji se primjenjuju u ovoj oblasti (Zakon o izdavaštvu, Zakon o kinematografiji, Zakon o pozorišnoj djelatnosti) ne postoje posebne odredbe koje se odnose na manjinske jezike koji su u upotrebi u Crnoj Gori, što znači da oni imaju u oblasti kulturno-umjetničkog stvaralaštva isti tretman kao i službeni jezik.

Kroz različite aktivnosti koje državni organi sprovode u saradnji sa manjinskim i etničkim grupama (razne kulturne aktivnosti, festivali, štampanje knjiga, pozorišne produkcije), obezbjeđuje se neophodna finansijska podrška za njihovu realizaciju. Posebno aktivne na ovom polju imaju manjine i etničke grupe koje govore albanski, bosanski i hrvatski jezik. U tom pravcu Ministarstvo kulture sporta i medija pomaže:

- štampanje časopisa iz oblasti kulture i umjetnosti na albanskom jeziku *Lemba* i *Almanah* koji izdaje Udruženje Bošnjaka, kao i godišnjak Hrvatskog građanskog društva iz Kotora,
- takođe, pomaže se štampanje knjiga na albanskom jeziku u izdanju Art kluba iz Ulcinja, kao i godišnja izdavačka djelatnost

Almanaha, kao i određene specifične publikacije Hrvatskog građanskog društva,

- finansijsku potporu dobijaju i manifestacije kojima se prezentira kulturno-umjetničko stvaralaštvo nacionalnih i etničkih grupa, njihova tradicija i nasljeđe (Udruženje likovnih umjetnika Ulcinja, Udruženje likovnih umjetnika Bošnjaka, izdavačka djelatnost Matice Muslimanske, Plavski književni susreti, Poetske večeri u Ulcinju, Sajam knjiga u Ulcinju i Ljetnji festival kulture, međunarodna gostovanja folklornih ansambala iz Tuzi, rad muzičko scenskih amaterskih društava, godišnje programske aktivnosti Hrvatskog građanskog društva i sl.)
- međunarodnu saradnju nacionalnih i etničkih grupa u Crnoj Gori u skladu sa njihovim zahtjevima i potrebama.

Finansijska potpora koja se obezbjeđuje pripadnicima nacionalnih i etničkih grupa za promociju i prezentaciju svojih kulturnih aktivnosti, usklađena je sa budžetskim mogućnostima Ministarstva kulture i kriterijumom kvaliteta. Ovom podrškom država nastoji da:

- ohrabri vidove izražavanja i inicijative specifične za različite načine pristupa umjetničkim djelima proizvedenim na njihovim jezicima,
- da podstakne različita sredstva putem kojih bi djela sačinjena na regionalnim i manjinskim jezicima postala dostupna široj javnosti,
- da ohrabre direktno učešće predstavnika onih koji koriste odgovarajuće regionalne i manjinske jezike u obezbjeđivanju uslova i planiranju kulturnih djelatnosti.

Član 13 – Ekonomski i socijalni život

a) Odabrani stavovi ili tačke (naznačeni su boldovanim slovima)

stav	1:
tačka	a:
“	b:
“	c:
“	d:
stav	2:
tačka	a:
“	b:
“	c:

tačka
“

d:
e:

Preduzete mjere kako bi se sproveo svaki odabrani stav ili tačka

U sferi ekonomskog i društvenog život nije se mnogo uradilo na polju suprotstavljanja praksi koja ima za cilj da obeshrabri upotrebu regionalnih ili manjinskih jezika, napredak je učinjen jedino u domenu isticanja imena firmi shodno Zakonu o manjinskim pravima i slobodama član 11 stav 4 gdje se kaže da se imena firmi ispisuju i na albanskom jeziku i pismu što je dobro primijenjeno u opštini Ulcinj.

Član 14 – Prekogranična razmjena

a) Odabrani stav (naznačen je boldovanim slovima)

stav
“

a:
b: